

Универзитет „Гоце Делчев“-Штип, Правен факултет
Штип, Република Македонија

ЧЕТВРТА МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

ОПШТЕСТВЕНИТЕ ПРОМЕНИ ВО ГЛОБАЛНИОТ СВЕТ

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

Штип, 2017

Печати / Print 2-ри Август-Штип / 2- ri August- Shtip

Уредник: Елена Максимова

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски",
Скопје

3(082)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција Општествените промени во
глобалниот свет (4 ; Штип)

Општествените промени во глобалниот свет : зборник на трудови
/ Четврта меѓународна научна конференција = Social change in the
global world : proceedings / 4 th international scientific conference =
Социальные изменения в глобальном мире : сборник материалов /
Четвертый международная научная конференция. - Штип :
Универзитет Гоце Делчев = Shtip = Goce Delcev University = Штип =
Университет Гоце Делчева, 2017. - [1210] стр. : табели ; 25 см

Трудови на мак., англ. и рус. јазик. - Фусноти кон текстот. -
Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-423-9

а) Општествени науки - Зборници
COBISS.MK-ID [103854858](#)

Goce Delcev University in Shtip, Faculty of Law
Shtip, Republic of Macedonia

FOURTH INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

PROCEEDINGS

Shtip, 2017

Университет им. Гоце Делчева, Юридический факультет
Штип, Республика Македония

ЧЕТВЕРТЫЙ МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

СОЦИАЛЬНЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ В ГЛОБАЛЬНОМ МИРЕ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

Штип, 2017

Организациски комитет / Organizational Committee/ Организационный комитет конференции

Jovan Ananiev PhD, Faculty of Law, University “Goce Delcev”- Shtip, Macedonia, jovan.ananiev@ugd.edu.mk
Kristina Misheva PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristina.miseva@ugd.edu.mk
Marija Ampovska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, marija.radevska@ugd.edu.mk
Elena Maksimova, LL.M, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, elena.ivanova@ugd.edu.mk

Програмски комитет / Program Committee / Программный комитет конференции

Adoyi Onoja PhD, Nassarawa State University, Keffi, Nigeria, onojaa@yahoo.com
Afet Mamuti PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, afet.mamuti@unite.edu.mk
Agim Nuhju PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, agim.nuhju@unite.edu.mk
Agor Sarkisyan PhD, University of Svishtov, Bulgaria, agop@uni-svishtov.bg
Alenka Verbole PhD, currently- OSCE Mission in Tirana, University of Ljubljana, Slovenia, alenka.verbole@osce.org
Altin Shegani PhD, Faculty of Law, University of Tirana, Albania, altin_shegani@yahoo.com
Ana Nikodinovska Krstevska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, ana.nikodinovska@ugd.edu.mk
Anastasia Bermúdez Torres PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liege, Belgium, abermudez@ulg.ac.be
Andon Majhoshev PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, andon.majhosev@ugd.edu.mk
Bekim Beliqi PhD, University of Prishtina, Department of Political Science, Kosovo, bekim.baliqi@gmail.com
Belul Beqaj PhD, University of Business and Technology, Department of Political Science, Prishtina, Kosovo, belul.beqaj@gmail.com
Borka Tushevska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, borka.tusevska@ugd.edu.mk
Elena Ivanovna Nosreva PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, elena@nosyreva.vrn.ru
Gabriela Belova PhD, Faculty of Law, University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, Bulgaria, gbelova@hotmail.com
Gemma Andreone PhD, Institute for International Legal Studies of the Italian National Research Council (ISGI - CNR), Italy, gemma.andreone@gmail.com

Haluk Aydin PhD, Faculty of Arts and Sciences, Balikesir University, Balikesi, Turkey, aydinhaluk@hotmail.com

Igor Kambovski PhD, Faculty of Law, Goce Delchev University in Shtip, Macedonia, igor.kambovski@ugd.edu.mk

Ivana Bajakić PhD, Department of Economic Sciences, Faculty of Law, Zagreb, Croatia, ivana.bajakic@pravo.hr

Kristina Misheva PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristina.miseva@ugd.edu.mk

Kristine Whitable PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristine.whitable@ugd.edu.mk

Jadranka Denkova PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, jadranka.denkova@ugd.edu.mk

James C. Helfrich PhD, Global Scholars, Liberty University, Colorado, USA, jchelfrich@aol.com

Jovan Ananiev PhD, Faculty of Law, University “Goce Delcev”- Shtip, Macedonia, jovan.ananiev@ugd.edu.mk

Jusuf Zejneli PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, jusuf.zejneli@unite.edu.mk

Maciej Czerwinski PhD, Institute of Slavic Philology, Jagiellonian University, Krakow, Poland, maciej.czerwinski@uj.edu.pl

Marieta Olaru PhD, Doctoral School in Business Administration, Research Center for Business Administration, Department of Business, Consumer Sciences and Quality Management, The Bucharest University of Economic Studies, Romania, olaru.marieta@gmail.com

Marija Ignjatovic PhD, Faculty of Law, University of Nis, Serbia, marija@prafak.prafak.ni.ac.rs

Marina Valentinovna Sencova (Karaseva) PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, smv@law.vsu.ru

Mato Brautović PhD, University of Dubrovnik, Croatia, mbraut@unidu.hr

Migena Leskoviku PhD, Law Faculty, European University of Tirana, Albania, migena.leskoviku@gmail.com

Natalia Vladimirovna Butusova PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, butusova@law.vsu.ru

Naser Ademi PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia , dr.naserademi@gmail.com

Nives Mazur Kumrić PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liège, Belgium, nives.mazurkumric@ulg.ac.be

Olga Koshevaliska PhD, University “Goce Delcev”- Shtip, Faculty of Law, Macedonia, olga.kosevaliska@ugd.edu.mk

Patrick Wautelet PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liege, Belgium, patrick.wautelet@ulg.ac.be

Recai Aydin PhD, Associate Professor, Vice Rector of International University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, raydin77027@yahoo.com

Ruzica Simic Banovic, PhD in Economics, Senior Assistant - Lecturer, Faculty of Law, University of Zagreb, Croatia, ruzica.simic@pravo.hr

Senada Sabic Selo PhD, Institute for International Relations, Zagreb, Croatia,
senada@irmo.hr

Silviu G. Totelecan PhD, Cluj-Napoca Branch of Romanian Academy, Socio-Human
Research Department of "G. Baritiu" History Institute, Romania,
silviu.totelecan@g.ail.com

Slavejko Sasajkovski PhD, Institute for Sociological, Political and Legal Research,
University "St. Cyril and Methodius", Skopje, Macedonia,
bilbilef@isppi.ukim.edu.mk

Strahinja Miljkovića PhD, Faculty of Law, Mitrovica, strahinja.miljkovic@pr.ac.rs

Strashko Stojanovski PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip,
Macedonia, strasko.stojanovski@ugd.edu.mk

Suzana Dzamtoska Zdravkovska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in
Shtip, Macedonia, suzana.dzamtoska@ugd.edu.mk

Tamara Perisin, MJur (Oxon) PhD, Department of European Public Law - Jean
Monnet, University of Zagreb - Faculty of Law, Croatia,
tamara.perisin@pravo.hr

Tatjana Petrovna Suspiciņa PhD, Moscow Law Academy, Moscow, Russia

Tunjica Petrašević PhD, Faculty of Law, University of Osijek, Croatia,
tpetrase@pravos.hr

Yuriy Nikolaevich Starilov PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia,
juristar@vmail.ru

Wouter Van Dooren PhD, Public Administration and Management, University of
Antwerp, Belgium, wouter.vandooren@uantwerpen.be

Zoran Tomic PhD, University of Mostar, Bosnia and Herzegovina, zoran.tomic@sve-mo.ba

Содржина

LAW	9
Александра Ангеловска	
РОДОСКВЕРНАВЕЊЕТО КАКО ОБЛИК НА СЕКСУАЛНО НАСИЛСТВО ВРЗ ДЕЦА – ОПШТЕСТВЕНА И КАЗНЕНО-ПРАВНА РЕАКЦИЈА	11
Борка Тушевска	
ОДГОВОРНОСТА НА СТЕЧАЈНИОТ УПРАВНИК СПОРЕД МАКЕДОНСКОТО ПРАВО	27
Војо Беловски, Андон Мајхошев	
ЕВРОПСКОТО ТРУДОВО ПРАВО И ГЛОБАЛИЗАЦИЈА	47
Василка Салевска-Трајкова	
СОЗДАВАЊЕТО НА ЕВРОПСКОТО УСТАВНО ПРАВО НИЗ ПРОЦЕСОТ НА ЕВРОПСКА ИНТЕГРАЦИЈА	75
Весна Стефановска, Богданчо Гогов	
СОЦИЈАЛНО ИСКЛУЧУВАЊЕ: ПРЕД И ПО КРИМИНАЛОТ	101
Vesna Stojanovic, Strahinja Miljkovic	
CHANGES IN SOCIAL INSURANCE WITHIN DISABILITY INSURANCE ON INTERNATIONAL PLAN AND SOCIAL LAW OF THE REPUBLIC OF SERBIA	119
Višnja Lachner	
LEGAL – HISTORICAL ASPECTS OF CRIMINAL REGULATION OF ACTIVE BRIBERY AND CORRUPTION IN STATUTORY LAW OF THE MEDIEVAL DALMATIAN MUNICIPALITIES	135
Дарко Јанкуловски	
КОДЕКС ЗА ПРОФЕСИОНАЛНАТА ЕТИКА НА АДВОКАТИТЕ, АДВОКАТСКИТЕ СТРУЧНИ СОРАБОТНИЦИ И АДВОКАТСКИТЕ ПРИПРАВНИЦИ НА АДВОКАТСКАТА КОМОРА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	149
Диана Бошковска, Наташа Данилоска, Билјана Ангелова, Татјана Петковска Мирчевска	
ВЛИЈАНИЕТО НА ФИНАНСИСКАТА КРИЗА ОД 2008 ГОДИНА ВРЗ ПРОМЕТОТ НА МАКЕДОНСКАТА БЕРЗА ЗА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ ..	163
Димитар Апасиев, Елена Максимова	
СУДЕЊЕТО НА ВЕШТЕРКИТЕ ВО РИМСКОТО И ВО СРЕДНОВЕКОВНОТО ПРАВО	177
Dubravka Akšamović, Lidija Šimunović	
CROSS-BORDER INSOLVENCY PROCEEDINGS: MAIN AND SECONDARY INSOLVENCY PROCEEDINGS UNDER THE NEW EU INSOLVENCY REGULATION	195
Zaneta Poposka	

SEGREGATION OF ROMA IN SCHOOLS FOR PERSONS WITH DISABILITIES – CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS	213
Жарко Димитриевич	
КЛАУЗУЛА О ПХБ КАК ОБЯЗАТЕЛЕН ЕЛЕМЕНТ ДОГОВОРА НА ПРОВЕДЕНИЕ РЕМОНТНИХ РАБОТ НА ОБЪЕКТАХ ЭЛЕКТРОЭНЕРГЕТИКИ – ПОДСТАНЦИЯХ И ИХ БЛОКАХ ПИТАНИЯ	227
Zeynep Ece Unsal, Ivica Simonovski	
“OPEN DOOR” VS “BACK DOOR” POLICY: LESSONS FOR TURKEY IN THE SCOPE OF TERRORISM, MIGRATION AND BORDER SECURITY	241
Ivica Josifovic	
EUROPEAN UNION’S CROSS-BORDER COOPERATION IN EXCHANGING AND PROCESSING DIGITAL EVIDENCE.....	261
Игор Камбовски	
РАЗВОЈ НА ЕЛЕКТРОНСКАТА ТРГОВИЈА	277
Ice Ilijevski, Zlate Dimovski, Kire Babanoski, Aleksandar Georgiev	
SMUGGLING OF MIGRANTS DURING REFUGEE CRISES.....	291
Jelena Kasap	
HISTORICAL- LEGAL BASIS OF REGULATION OF THE LIABILITY FOR DAMAGE CAUSED BY ANIMALS	303
Јован Андоновски, Љубиша Стефаноски	
ПРАВО НА ПОСВОЕНИТЕ ДЕЦА ДА ГО ЗНААТ СВОЕТО БИОЛОШКО ПОТЕКЛО И ИДЕНТИТЕТОТ НА СВОИТЕ РОДИТЕЛИ	325
Katerina Klimoska	
EUROPEAN DIGITAL SINGLE MARKET AN OPEN DOOR FOR THE FOURTH INDUSTRIAL REVOLUTION	339
Кристина Мишева, Самир Латиф	
ПРАВА, ОБВРСКИ И ОДГОВОРНОСТИ НА ЧЛЕНОВИТЕ НА ОРГАНОТ НА УПРАВУВАЊЕ ВО ЈАВНИТЕ ЗДРАВСТВЕНИ УСТАНОВИ	351
Лазар Нанев, Олга Кошевалиска, Елена Максимовска	
ПРИТВОР ВО ПОСТАПКАТА СПРЕМА ДЕЦА	367
Ленче Коцевска, Јован Ананиев	
ИНСТИТУЦИОНАЛНАТА ИНФРАСТРУКТУРА НА МЕХАНИЗМИТЕ ЗА ЗАШТИТА ОД ДИСКРИМИНАЦИЈА ВО ЈУГО- ИСТОЧНА ЕВРОПА: СТАНДАРДИ И ПЕРСПЕКТИВИ.....	383
Ljupcho Petkukjeski, Marko Andonov, Zoran Mihajloski, Kristina Misheva	
EMPLOYEES’ PARTICIPATION IN THE MANAGEMENT AND DECISION MAKING IN PUBLIC ENTERPRISES AND INSTITUTIONS – THE CASE OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA	401
Maja Nastić	
THE EUROPEAN COURT FOR HUMAN RIGHTS AND NATIONAL CONSTITUTIONAL COURTS-THE RELATIONSHIP OF CONFLICT OR RELATIONSHIP OF COOPERATION.....	421

Мария Липчанская Александровна, Куликова Светлана Анатольевна СВОБОДА СЛОВА КАК ФОРМА ВЫРАЖЕНИЯ КОНСТИТУЦИОННОГО КОНСТРУКТИВНОГО ПРОТЕСТА	435
Марија Амповска СИСТЕМ НА ДОБРОВОЛНО ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА: ПРЕДНОСТИ И СЛАБОСТИ	459
Marko Dimitrijević THE INFLUENCE OF THE NEW MODEL OF ECONOMIC GOVERNANCE ON SHAPING EUROPEAN MONETARY LAW	473
Методија Ангелески, Самир Салиевски ЗАСТАПЕНОСТ НА КРИМИНАЛИСТИКАТА НА ПРАВНИТЕ ФАКУЛТЕТИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	489
Милена Апостоловска-Степаноска ЕВРОПСКОТО ДРЖАВЈАНСТВО И СУДОТ НА ПРАВДАТА НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА	505
Mirjana Sredojević CRIMINAL LAW SESSION DOMESTIC VIOLENCE AND THE MEDIA	519
Natalia Butusova КОНСТРУКТИВНОЕ ПОЛИТИЧЕСКОЕ УЧАСТИЕ ГРАЖДАН КАК ГАРАНТИЯ ИХ КОНСТИТУЦИОННЫХ ПРАВ	537
Neli Georgieva Radeva TRANSPOSITION OF BYZANTINE LAW IN SLAVIC LEGISLATION	561
Nerma Čolaković-Prguda INSTITUTIONS OF GLOBAL ECONOMY AND ECONOMIC CRISIS OF 2008	573
Новак Крстић ДОГОВОР ЗА НАСЛЕДУВАЊЕ ВО ИДНИТЕ ГРАЃАНСКИ КОДИФИКАЦИИ НА СРБИЈА И МАКЕДОНИЈА – ПОГЛЕД НА РАБОТНИТЕ ТЕКСТОВИ НА ГРАЃАНСКИТЕ ЗАКОНИЦИ	585
Nora Osmani THE RIGHT TO BE FORGOTTEN IN THE DIGITAL AGE	605
Олга Кошевалиска, Лидија Давкова ПЕРЕЊЕ ПАРИ И ДРУГИ ПРИНОСИ ОД КАЗНИВО ДЕЛО ВО МАКЕДОНСКОТО КАЗНЕНО ЗАКОНОДАВСТВО	619
Ольга Рогачева НАДЛЕЖАЩЕЕ ПУБЛИЧНОЕ УПРАВЛЕНИЕ – НЕОБХОДИМАЯ И ВАЖНАЯ ЗАДАЧА РАЗВИТИЯ АДМИНИСТРАТИВНОГО ПРОЦЕДУРНОГО ПРАВА В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ	637
Петар Поп-Арсов ЗНАЧЕЊЕТО НА КОНВЕНЦИЈАТА ЗА КОМПЈУТЕРСКИ КРИМИНАЛ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ВО ПРЕВЕНЦИЈАТА И ЗАШТИТАТА ОД	

ДЕВИЈАНТНИ ПОЈАВИ НА ИНТЕРНЕТОТ КАКО ПЛАТФОРМА ПРЕКУ КОЈА СЕ ОДВИГАА ГЛОБАЛНИ ОПШТЕСТВЕНИ ПРОМЕНИ	657
Ристо Илиоски, Марија Амповска	
ОСОБИНИ И ДЕЈСТВО НА СТЕКНУВАЊЕТО БЕЗ ОСНОВА.....	675
Sasa Knezevic, Ivan Ilic, Darko Dimovski	
FORCED STERILIZATION – A CRITICAL REVIEW OF THE ECtHR PRACTICE	691
Suzana Dimić	
SERBIAN PERSONAL INCOME TAX IN ENVIRONMENT OF GLOBALIZATION CHANGES	709
Suzana Nashkova	
METHODS OF DETERMINATION AND PAYMENT OF THE COMPENSATION FOR KNOW-HOW AGREEMENTS: IMPLEMENTED SOLUTIONS FROM THE ASPECT OF THE MACEDONIAN LEGISLATION.....	721
Татјана Сафронова	
ИНСТИТУТ ВЛАДЕНИЯ В ЗАКОНОДАТЕЛСТВЕ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РЕФОРМИРОВАНИЯ	739
Tina Miletic	
CRIMINAL PROCEDURAL PRINCIPLES IN ROMAN LAW AND AUTONOMOUS COMMUNITIES IN MEDIEVAL DALMATIA	757
Helga Špadina	
EMPLOYMENT AND LABOUR RIGHTS FOR PERSONS UNDER INTERNATIONAL PROTECTION IN REPUBLIC OF CROATIA	773
Hristina Runceva Tasev	
THE THREAT OF CONTEMPORARY EUROPE: POPULISM AND EUROSCEPTICISM	785
Xhemail Limani	
МОБИНГ ПСИХИЧКО НАСИЛСТВО НА РАБОТНОТО МЕСТО	805
POLITICS.....	819
Alexandra Glukhova	
СОВРЕМЕННЫЙ ПОПУЛИЗМ КАК ВЫЗОВ ЛИБЕРАЛЬНОЙ ДЕМОКРАТИИ	821
Билјана Цветановска Гугоска, Марија Караева, Весна Гоцева	
ГЛОБАЛИЗАЦИЈА VS. РЕГИОНАЛИЗАЦИЈА; ВАЖНОСТА ОД ЕФИКАСНИ СТРАТЕГИИ И ПОЛИТИКИ ЗА РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ ВО КОНТЕКСТ НА ГЛОБАЛИЗИРАНИОТ ЕКОНОМСКИ СИСТЕМ СО ПОСЕБЕН ОСВРТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	839
Victoria Chernikova	
POLITICAL SYMBOLS AND REGIONAL IDENTITY IN RUSSIA	857
Дејан Маролов, Страшко Стојановски	

ОХРИДСКИОТ РАМКОВЕН ДОГОВОР НАСПРОТИ ТИРАНА ПЛАТФОРМА	865
Iskren Ivanov	
GEOPOLITICS OF RUSSIAN ORTHODOXY AS AN INSTRUMENT IN THE HYBRID WAR ON THE BALKANS	887
Јован Ананиев	
КОНЦЕПЦИСКИ АСПЕКТИ НА МЕТОДОЛОГИЈАТА ЗА ОЦЕНУВАЊЕ НА ПРОГРАМСКИТЕ ДОКУМЕНТИ ЗА ПОЛИТИКИТЕ ЗА РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ	899
Никола Амбаров	
ВАЖНОСТА НА ВЕТОТО КАКО КОЧНИЦА НА ВОЛЈАТА НА ЗАКОНОДАВЕЦОТ И ЕФЕКТИВНИ СРЕТСТВО ЗА ЗАШТИТА НА ВИТАЛНИТЕ НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕСИ НА КОЛЕКТИВНИТЕ ИДЕНТИТЕТИ ВО ЗЕМЈИТЕ НА КОНСОЦИЈАЛНА ДЕМОКРАТИЈА	917
Николай Баранов	
ВЛИЯНИЕ СЕКЬЮРИТИЗАЦИИ НА ПОЛИТИКУ СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВА: ИНФОРМАЦИОННЫЙ АСПЕКТ	933
Олга Попова	
ЭЛЕКТРОННАЯ СИСТЕМА ГОЛОСОВАНИЯ: ПРАКТИКИ, ПОЛИТИЧЕСКИЕ ЭФФЕКТЫ И РИСКИ	949
Olga Sidenko	
META-GOVERNANCE: PROBLEMS AND PROSPECTS	967
Роман Савенков	
ОБЩЕЕ И ОСОБЕННОЕ В КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ ПОДХОДАХ К АНАЛИЗУ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ОППОЗИЦИИ В РОССИЙСКОЙ И ЗАРУБЕЖНОЙ ПОЛИТИЧЕСКОЙ НАУКЕ	983
Sulejman Muca	
INFLUENCE OF POLITICAL PARTIES IN THE PROCESS OF DEMOCRATIZATION	1005
SOCIETY	1017
Анита Димитријовска-Јанкуловска	
ЗАПАДНОТО ОПШТЕСТВО-ГОРДОСТ ИЛИ ПРЕДРАСУДА?	1019
Васко Шутаров	
ЖИВЕЕЉКИ НА РАБОТ ПОМЕЃУ КУЛТУРИТЕ И ПОВЕЌЕСЛОЖНИТЕ ОПШТЕСТВА	1029
Dobrinka Chankova	
LAW AND CUSTOM AS SOCIAL REGULATORS: HISTORICAL ASPECTS AND MODERN DIMENSIONS	1045
Драган Стефановски	

ПРОЦЕСОТ НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈА, ПОСТСОЦИЈАЛИСТИЧКИОТ ГРАД И РЕЗИДЕНЦИЈАЛНАТА СЕГРЕГАЦИЈА	1055
Драгана Лазаревска	
АНАЛИЗА НА СИСТЕМОТ НА ЗАШТИТА НА СЕМЕЈСТВОТО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	1073
Ирена Авировиќ	
ДАЛИ ПРЕДБРАЧНИТЕ ЗАЕДНИЦИ ГО ПОДОБРУВААТ БРАКОТ? ПОГЛЕД КОН СЕМЕЈНАТА ДИНАМИКА ВО МАКЕДОНИЈА.....	1099
Јадранка Денкова, Панде Лазаревски, Бранка Денкова	
МЕМОРИРАЊЕТО НА ЗНАЕЊЕТО ВО ЈАВНИОТ СЕКТОР ОСНОВА ЗА ЕФЕКТИВНОСТА НА ОРГАНИЗАЦИИТЕ (СТУДИЈА НА СЛУЧАЈ ВО РМ)	1115
Македонка Радуловиќ	
НОВИТЕ СЕМЕЈНИ ВРЕДНОСТИ	1129
Милица Денковска	
ФАКТОРИТЕ КОИ ВЛИЈААТ ВРЗ ПЕРЦЕПЦИЈАТА НА ТУЃОСТА ВО ПАТОПИСНАТА КНИЖЕВНОСТ	1147
Slavko Sasajkovski, Ljubica Micanovska	
KEYNESIANISM vs. NEOLIBERALISM – SEVERAL POLITICAL – ECONOMIC REFLECTIONS	1157
Трајче Стојанов	
НОВИОТ АТЕИЗАМ КАКО НЕОЛИБЕРАЛНО ИМПЕРИЈАЛИСТИЧКО ОРУДИЕ	1171
MEDIA AND COMUNICATION	1183
Андон Мајхошев, Сузана Џамтовска-Здравковска	
САМОРЕГУЛАЦИЈА НА МЕДИУМИТЕ-КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА....	1185
Daria Shcheglova	
СОЦИАЛЬНО-ЭТИЧЕСКИЙ МАРКЕТИНГ: ЛЕГИТИМАЦИЯ ЛОКАЛЬНЫХ ВЛАСТЕЙ В ЭПОХУ ПОСТ-ПРАВДЫ	1199
Драгана Кузмановска, Снежана Кирова, Биљана Иванова	
ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ЕЛЕКТРОНСКИТЕ МЕДИУМИ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ	1213
Marija Drakulovska Cukalevska, Anica Dragovic	
THE ROLE OF GLOBALIZATION AND MEDIA IN MODERN SOCIETY.....	1223
Наташа Данилоска, Снежана Костадиноска-Милошеска, Диана Бошковска	
НОВА СТРАТЕШКА ПЕРСПЕКТИВА НА ПРЕТПРИСТАПНАТА ПОМОШ НА ЕУ-ИПА 2.....	1235
Nikola Vangelov	
CULTURAL ARCHETYPES IN FACEBOOK COMMUNICATION	1253
Plamen Atanasov	

**ONLINE VS. TRADITIONAL MEDIA IN THE COMMUNICATION OF YOUNG
EDUCATED PEOPLE..... 1267**

Страшко Стојановски, Јадранка Денкова

**МЕДИУМИТЕ И МЕДИУМСКОТО ИНФОРМИРАЊЕ ВО РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА: ФАКТОРИ НА ВЛИЈАНИЕ НА ПОЛИТИЧКАТА
МОБИЛИЗАЦИЈА ВРЗ СИСТЕМОТ НА ЈАВНОТО МЕДИУМСКО
ИНФОРМИРАЊЕ 1281**

ЕВРОПСКОТО ТРУДОВО ПРАВО И ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА

Војо Беловски

Вонреден професор на Универзитетот "Гоце Делчев"-Штип

e-mail: vojo.belovski@ugd.edu.mk

Андон Мајхосев

Вонреден професор на Универзитетот "Гоце Делчев"-Штип

e-mail: andon.majhosev@ugd.edu.mk

Апстракт

Во трудот се обработува Европското трудово право (комунитарно и некомунитарно) и влијанието на глобализацијата врз неговата содржина. Во трудот се обидуваме да направиме разлика помеѓу европското комунитарно и европското некомунитарно трудово право. Исто така, во трудот се опфатени најважните извори на европскот комунитарно и европското некомунитарно трудово право. Во тој контекст, во трудот се опфатени и најважните секундарни извори на европското трудово право како што се: правило, директива, одлука, мислење, препораки, резолуција, декларација, акциони планови, бела, односно зелена книга.

Посебно место во трудот е посветено и на механизмите на контрола и заштита на социјалните права утврдени во Европската конвенција за правата на човекот и Европската социјална повелба, како што се: постапка за испитување на националните извештаи, постапка по основ на колективна жалба, заштита на слободата на здружување и пред националните судови.

Вториот дел од трудот се однесува на глобализацијата и нејзиното влијание врз правниот систем.

На крајот од трудот е даден заклучокот.

Клучни зборови: примарни извори, секундарни извори, конвенции, препораки, директиви, регулатива.

EUROPEAN LABOR LAW AND GLOBALIZATION

Vojo Belovski

Associate Proffesor at “Goce Delcev” University, Faculty of Law

e-mail: vojo.belovski@ugd.edu.mk

Andon Majhosev

Associate Proffesor at “Goce Delcev” University, Faculty of Law

e-mail: andon.majhosev@ugd.edu.mk

Abstract

The paper deals with European labor law (communitarian and non-communist) and the impact of globalization on its content. In the paper we try to distinguish between European communitarian and European non-unitary labor law. Also, the paper covers the most important sources of European communitarian and European non-communitarian labor law. In this context, the paper also covers the most important secondary sources of European labor law, such as: rule, directive, decision, opinion, recommendations, resolution, declaration, action plans, white, or green book.

A special place in the work is dedicated to the mechanisms for control and protection of social rights set out in the European Convention for Human Rights and European Social Charter, such as: procedure for examining national reports, procedure on the basis of collective complaints, protection of freedom of association and before national courts.

The second part of the paper refers to globalization and its impact on the legal system.

At the end of the paper the conclusion is given.

Keywords: *primary sources, secondary sources of labor law, conventions, recommendations, directives, regulation.*

I. МЕЃУНАРОДНО И ЕВРОПСКО ТРУДОВО ПРАВО

1. Поимовни одредувања

Покрај универзалното, се појавува и регионално меѓународно трудово право, кое се развива во рамките на Европа, во рамките на Советот на Европа (Европско некомунитарно право) и во рамките на европската заедница, односно Европската унија (Европско комунитарно право).¹ Регионалното меѓународно трудово право во другите делови на меѓународната заедница помалку е развиено од европското трудово право.

Европското комунитарно трудово право може да се категоризира во регионално меѓународно трудово и социјално право, со оглед на тоа што настанало и се развива во рамките на Европската економска заедница, потоа во Европската заедница, а од 1992 година во Европската унија (а во помала мера и во рамките на другите европски заедници-Европска заедница за јаглен и челик и Европската заедница за атомска енергија).

Поимот комунитарно трудово право, односно трудово право на Европската унија не ги опфаќа изворите на правото донесени во рамките на Советот на Европа-Европската конвенција за правата на човекот од 1950 која содржи само две одредби кои се однесуваат на трудовото право: право на забрана на принудна работа и правото на слобода на (синдикално) здружување, Европската социјална повелба (1961), која уште се нарекува европски работнички устав, Ревидираната европска социјална повелба од 1996, Европскиот кодекс за социјална сигурност од 1964 година (донесен под непосредно влијание на Конвенцијата бр. 102 на МОТ, Европската конвенција за правниот статус на работниците мигранти од 1977. Оттука е и разликата на поимите комунитарно трудово право од поимот некомунитарно европско трудово право.

Регионалното меѓународно трудово право во другите делови од светот е помалку развиено од европското трудово право. Организацијата на американските држави (Organisation of American States-OAS), основана е во 1948 година во Богота, Колумбија, која донела во 1988 година Протокол "во областа на економските, социјалните и културните права", кој е придоден на

¹ Поимот комунитарно право, односно комунитарен правен поредок вклучува правен поредок кој го создаваат органите на европската заедница, а додека правниот поредок на Европската унија збир на правните системи на трите заедници. Правото на европската заедница, согласно ставот на Европскиот суд за правда на европските заедници, се sui generis правен поредок, кој е различен од меѓународниот правен поредок, кој е интегриран во правниот поредок на државите членки. Европската унија истовремено е и унија на држави и унија на народи (граѓани).

Конвенцијата за правата на човекот. Протоколот содржи право на работа, право на еднакви и задоволителни услови за работа, синдикални права, право на социјално осигурување, заштита на старите и лицата со инвалидитет.

Организацијата за афричко единство (Organisation of African Unity-OAU), основана е во 1963 година во Адис Абеба, Етиопија, која во 1981 ја усвои Африканската повелба за правата на човекот и народите, која содржи неколку социјални права: право на работа под праведни и задоволителни услови, како и право на еднаква заработувачка за еднаков труд.

2. Цели на европското (комунитарно) право

Основна цел на меѓународното трудово право, согласно Уставот на МОТ и Филаделфиската декларација е постигнување на социјална правда, социјален мир и уредување на конкуренцијата. Во Преамбулата на Уставот на МОТ се истакнува дека "универзален и траен мир е можен ако има социјална правда". Исто така, цел на меѓународното трудово право да обезбеди "хумани услови за работа", односно обезбедување на "благосостојба на работниците (физичко, духовно и морално".

Филаделфиската декларација од 1944 година ги реafirмира основните начела: трудот не е стока; сиромаштијата е опасност за општиот просперитет на човештвото; слободата на здружување е од суштинско значење за развојот.

Цели на европското (комунитарно) трудово право се утврдени со основачките договори, односно во чл. 136 и 137 од Договорот за Европската заедница. Целите на Европското трудово право вклучува: "поттикнување на вработувањето, подобрување на условите за живот и работа, обезбедување на соодветна социјална заштита, дијалог помеѓу социјалните партнери, развој на човечките ресурси, со цел постигнување висок степен на вработеност и борба против социјалната маргинализација" (Lopandic, D., 2003:124). Во почетниот развој, целите на Европското трудово право биле регулирање на конкуренцијата, а во подоцнежниот развој се утврдени и други цели со кои се afirмира социјалната правда и солидарноста (Повелба за основните права во ЕУ од Ница 2000 година), односно го afirмира моделот на пазарна и социјална Европа (Европски социјален модел).

II. ЕВРОПСКО КОМУНИТАРНО ПРАВО

Поимот комунитарно трудово право, односно трудово право на Европската унија не ги опфаќа изворите на правото донесени во рамките на Советот на Европа-Европската конвенција за правата на човекот од 1950 која содржи само две одредби кои се однесуваат на трудовото право: право на забрана на принудна работа и правото на слобода на (синдикално) здружување. Европската социјална повелба (1961), која уште се нарекува европски работнички устав, Ревидираната европска социјална повелба од 1996,

Европскиот кодекс за социјална сигурност од 1964 година (донесен под непосредно влијание на Конвенцијата бр. 102 на МОТ, Европската конвенција за правниот статус на работниците мигранти од 1977. Оттука е и разликата на поимите комунитарно трудово право од поимот некомунитарно европско трудово право.

1. Начела на комунитарното трудово право

Начелата на комунитарното трудово право се утврдени со оснивачките договори, а се надополнети со креативно толкување на Судот на правдата на европската заедница. Освен начелото на слободно движење на работниците и начелото на еднаквост (недискриминација) на мажите и жените на комунитарното трудово право, постојат и општи начела на комунитарното трудово право-начело на супсидијарност и начело на сразмерност, како и начело на супрематија (супериорност) и автономија на комунитарното право. Во сферата на колективното трудово право, се јавува и начелото на трипартизам.

А. Начело на слободно движење на работниците

Начелото на слободно движење на работниците (капиталот, стоката и услугите) е еден од основните принципи на заедничкиот пазар и европските интеграциони процеси. Принципот на слободно движење на работниците е прокламирано со оснивачките договори: Договорот за основање на Европска заедница за јаглен и челик од 1951 година (чл. 69), Договорот за основање на Европска економска заедница од 1957 година (чл. 48-51) и Договорот за основање на Европската заедница за атомска енергија од 1957 (чл. 96), кое правно е надополнето со т.н. секундарно европско право. Така, принципот на слободно движење на вработените е надополнет со одредбите на Правилото 1612/68 (за правото на престој и работа на вработените лица) и Директивата 360/68 (за укинување на ограничување на движењето и престој во Заедницата за работници од државите членки со цел прифаќање на понуди заради вработување (B. Teyssie, p. 91).

Слободата на движење на работниците го вклучува и правото на слободно движење внатре во државата членка со цел прифаќање на понуда за вработување кое произлегува од чл. 48 на Договорот и Одредбите од Директивата 368/68 за укинување на ограничување на движење и населување на работниците на државите членки и нивните семејства (D. Burrows, 135-136; D. Wyatt, A. Dashwood, 165).

Во врска со примената на ова начело за одбележување е и судската пресуда за случаите Wlarave и Koch (кој се однесува на составот на професионална велосипедска екипа), Dona и Montero (кој се однесува на

професионални фудбалери) и Bosman (исто така професионален фудбалер) (P. Rodiere op. cit. 156-157).

Б. Начело на еднаков третман на мажите и жените

Начелото на еднакво плаќање на мажите и жените, предвидено е со Римскиот договор (чл. 119), на кој му претходиле донесување на две Конвенции на МОТ: Конвенцијата бр. 100 за еднакво плаќање на мажите и жените од 1951 година и Конвенцијата бр. 111 за забрана на дискриминација при вработувањето меѓу мажите и жените. Комунитарното начело за еднакво плаќање на мажите и жените има директно дејство, што подразбира дека влегува под надлежност на Судот на правдата на Европската заедница. Така, овој суд во спорот Defrenne v. Sabena, изричито го признал чл. 119 и ги оневозможил претпријатијата, кои се основани во државите членки и кои го применуваат начелото на еднакво плаќање, бидат во понеповолна положба и да имаат понеповолни конкурентски неповолности внатре на пазарот во однос на претпријатијата основани во државите членки кои сеуште не ја отстраниле дискриминацијата кон жените.

Ова начело е надополнето и со секундарното европско право, односно со донесување на повеќе Директиви кои се однесуваат и на други подрачја на начелото на еднаквост на мажите и жените (не само на сферата на плаќањето). Донесени се следните Директиви: Директива бр. 77/117 за приближување на законодавството на државите членки во поглед на примената на начелото на еднакво плаќање на мажите и жените, Директивата бр. 76/207 за еднаков пристап во вработувањето, професионалното оспособување и напредување и условите за работа; Директива бр. 79/7 за социјална сигурност, дополнета со Директивата бр. 86/378 за професионален систем на осигурување; Директива бр. 86/613 за самовработување; Директива бр. 92/85 за подобрување на заштитата на здравјето и безбедноста на жената за време на бременост, породување и доење; Директивата бр. 97/80 за товарот на докажување во случај на полна дискриминација; Директивата бр. 2000/78 за еднаквост при вработување и занимање, како и Директивата бр. 2000/43 за примена на начелото на еднакво постапување независно од нивното расно или етничко потекло.

В. Начело на супсидијарност

Начелото на супсидијарност е основен принцип кој го регулира вршењето на надлежностите, односно основно начело на кое се заснова ЕУ и основно начело на комунитарното трудово право, како во фазата на неговото донесување така и во фазата на имплементирање (B. Lubarda, стр. 148). Тоа значи, дека во фазата на донесување на комунитарното (трудова) право, надлежните комунитарни органи да имаат дериватна законодавна надлежност само доколку е предвидено со оснивачките договори; инаку претпоставка е

надлежностите се во корист на државите членки (начело на доделување на овластувања (R. Blanpain, Ch. Engels стр. 459). Поради тоа, во социјалниот домен, надлежноста во начело е оставена на државите членки. Ова го потврди и Судот на правдата на Европската заедница од 1993 година по повод на односот помеѓу комунитарното право и Конвенцијата на МОТ бр. 170, со што смета дека во "актуелната фаза на развојот на комунитарното право, социјалната политика е преовладувачка надлежност на државите членки" (R. Blanpain, Ch. Engels, оп. цит. стр. 35-37).

Во строго правна смисла, начелото на супсидијарност значи да Заедницата може да преземе законодавна активност кога целта којашто е предвидена со Договорот таа може подобро да се оствари на комунитарно ниво (со акција на Заедницата) од ниво на државата членка, односно ако целите на предложеното делување не може во доволна мера да се постигне со делување на нивото на државата членка во рамките на нивниот уставен систем.

Начелото на супсидијарност, согласно Протоколот и Договорот од Амстердам, предвидува на државите членки да им се препушти што можно повеќе надлежности во одлучувањето и задржување на можности да на различни начини остварат целите на комунитарните мерки. Покрај тоа, во поглед на природата и обемот на заедничките активности, Заедницата треба да остави што поголем простор на националните мерки, водејќи сметка за остварување на целите на мерките на заедницата и барањата на Договорот.

Г. Начело на сразмерност

Начелото на сразмерност пред се е резултат на судска пракса, за разлика од начелото на супсидијарност кое е предвидено со Договор. За разлика од начелото на супсидијарност кое не се однесува на прашањето во исклучива надлежност на комунитарните органи (органите на ЕУ), начелото на сразмерност се однесува како на исклучива надлежност на Заедницата, така и на надлежности кои не се дадени во исклучителна надлежност на заедницата. Начелото на сразмерност на одреден начин доаѓа до израз во примена на акцијата на државата членка, бидејќи државите членки (и покрај слободата во изборот на својата социјална политика, тие се должни при правно регулирање на односите на работа води сметка и за економските слободи, кои се предвидени со комунитарното право.

Начелото на сразмерност, доаѓа до израз и во поглед на допуштени исклучоци (дерогации) во примена на правилата на комунитарното право. Имено, дерогациите да би биле допуштени (легитимни), потребно е да се сведат на тоа што е најтесно врзано со легитимните цели кои ги допуштаат дерогациите. Така, начелото на сразмерност води најтесно толкување на исклучоците-exemptiones non sunt extendendae, за што одлучува Судот на правда

на европската заедница. Судот на правда на европската заедница, надлежен е за оценка на согласноста на нормативната акција на органите на Заедницата со начелото на пропорционалност. Во таа смисла, Судот во случајот на Обиденетото кралство против Советот од 1996 година, а во врска со согласноста на Директивата бр. 93/104 за уредување на работното време со начелото на сразмерност, односно по повод допуштеноста на дерогација од страна на социјалните партнери, утврдил дека начелото на сразмерност допушта дерогација со склучување на колективен договор за работното време (P. Rodiere, оп. cit. стр. 45)

Д. Начело на супериорност и автономија

Начелото на супериорност (надреденост, примат) го одредува односот на комунитарното и националното право, како би се обезбедила ефикасна и еднообразна примена на комунитарното право. Ова начело е резултат на праксата на Судот на правдата на европската заедница-случај Costa (по повод судирот на помеѓу Договорите и подоцна донесен закон во Италија. Во теоријата преовладува мислење (став) дека супериорноста на комунитарното право произлегува од самиот Договор за основање, според кој дури и кога не дошло до транспонирање во уставот или законите на државата членка. Идентичен став има и во одлуката на Судот на правдата во случајот Molkerei, според кој комунитарното право е "целосно независно од законските акти на државите членки" (Vukadinovic, R., 109). Оттука, комунитарното право се сфаќа како *sui generis* правен поредок, различен од општиот правен поредок на меѓународното јавно право, односно според формулацијата на германскиот Сојузен уставен суд: "не е ниту дел од националниот правен систем, нити на меѓународното право, туку создава независен систем на право кој произлегува од автономен правен извор" (Vukadinovic, R., стр. 109 и 115). Во случајот Costa v. ENEL (1964 г.) Судот на правдата на европската заедница истакнал дека "приоритет на комунитарното право предвиден со одредбите на чл. 189. од Договорот за основање на ЕЗ во поглед на правилата, е како обврзувачки и директно применлив акт".

Од начелото на супериорност произлегува и обврската на судовите да не ги применуваат оние внатрешни (национални) прописи кои се во спротивност со одредбите на супериорното комунитарно право, не чекајќи внатрешните (националните) прописи да бидат изменети.

Ѓ. Начело на трипартизам

Начелото на трипартизам во комунитарното трудово право се јавува како организационо и функционално начело, во постапката на донесување на секундарното законодавство, во поглед на вработувањето, социјалната политика и други сфери на заеднички политики кои се додадени на социјалната политика.

Начелото на трипартизам во европското (комунитарно) трудово право се јавува како организационо и функционално начело на работа на одредени советодавни тела, но се јавува и на пониски облици на претставување-кога социјалните партнери се консултираат, кога не се застапени во одредени советодавни органи на Заедницата (пр. Комитетот за вработување, Комитетот за социјално осигурување). Оттука, најпрво се вклучуваат трипартитните институции во сферата на социјалната политика, а потоа се консултираат социјалните партнери од страна на институциите во областа на вработувањето и социјалното осигурување.

Начелото на трипартизам се применува во постапката на донесување на директиви во областа на социјалната политика, бидејќи Советот на министри за труд донесува директиви со квалификувано мнозинство во поглед на информирање и консултирање на работниците (чл. 137 ст. 1, ал. 3), а едногласно директивите во поглед на претставување и колективна одбрана на интересите на вработените и работодавачите, вклучувајќи го и соодлучувањето (чл. 136 ст. 3, ал. 3, со претходно консултирање на Економско социјалниот комитет, како и Комитетот на региони (чл. 137, ст. 2, ал. 2 и чл. 137, ст. 3).

Начелото на трипартизам се применува и во поглед на партиципација во управувањето на Европскиот социјален фонд, со кој управува Комисија, на која и помага трипартитен Комитет, составен од претставници на владата, синдикатите и здруженијата на работодавачи (чл. 147), со тоа да Комитетот претседава член на комисијата.

Начелото на трипартизам се применува и во поглед на проблематиката на професионалното образование, кои треба да поддржи и допринесе акции на државите членки во областа на професионалното образование (чл. 150 ст. 2), бидејќи Советот е овластен да, после консултацијата на Економско социјалниот комитет да усвои мерки кои допринесуваат на реализација на целите во поглед на политиките на професионално оспособување (чл. 150 ст. 4).

2. Извори на Европското комунитарно право

Примарни извори

Изворите на европското комунитарно трудово право може да се подели на примарни,² секундарни (дериватни),³ како и пишани и напишани извори на трудовото право, при што извори на трудовото право имаат и судските прецеденти (судската пракса) на Судот на правда на европските заедници, како и европските колективни договори за работа.

2.1. Основачки договори

Основачките договори се најважните извори на комунитарното трудово право. Содржат норми на комунитарно трудово право со највисока правна сила. Одредбите на договорите имаат правно обврзувачки карактер, односно имаат имплементирачки карактер по извршената ратификација. Оснивачките договори содржат одредби на релативно мал број на конкретни надлежности на комунитарните органи за водење на заедничка социјална и трудово-правна политика (Blair, Engels, Ch., оп. cit. стр. 92). Освен тоа, основачките договори, особено Договорот за ЕЗ содржи начело на слободно движење на работниците и начелото на забрана на дискриминацијата без оглед на државјанството.

Најважни извори на комунитарното трудово право се оснивачките договори со кои е основана европската заедница: најпрво Европската заедница за јаглен и челик (1951) т.н. Париски договор кој стапи во сила во 1952 година, потоа Договорот за формирање на Европска економска заедница (ЕЕЗ) во 1957 година, познат како Римски договор и Договорот за ЕУ од 1991, познат како Договор од Маастрихт.

2.1.1 Договор за основање на Европска заедница за јаглен и челик

Европската заедница за јаглен и челик е основана во 1951 година со важност од пеесет години, така да важењето на Договорот престана во 2002 година, по што оваа заедница исчезна, односно претпоена е во општите одредби на Договорот за основање на ЕЗ. Освен одредби од економски карактер, Договорот содржи и одредби од социјалната сфера.

² Примарните извори ги вклучуваат основачките договори, одлуките кои ги донесува Советот во поглед на сопствените приходи на заедницата и одлуките во поглед на воспоставување на униформен систем на гласање. Примарните извори не подлежат на контрола од страна на Судот на правдата на европските заедници (J. P. Jacque, op. cit. str. 476)

³ Секундарни (дериватни) акти на комунитарното право спаѓаат директивите, правилата и одлуките (како правно обврзувачки) и препораките и мислењата (како правно необврзувачки акти); J. P. Jacque, op. cit. str. 503-508.

Договорот содржи одредби од социјален карактер, во контекст на реорганизација на економскиот сектор. Одредбите за отварање на нови работни места и подобрување на работните услови (чл. 2 и 3 од Договорот), вработување и субвенции при вработувањето, за професионалното образование, слободното движење на работниците во економскиот сектор во рамките на Заедницата, со цел заштита и подобрување на условите за работа и животот на рударите и металските работници.

2.1.2 Договор за основање на Европска заедница за атомска енергија

Овој Договор е важен по тоа што содржи одредби од работноправен карактер, како што се подобрување на животниот стандард (чл. 1 од Договорот) и афирмирање на начелото слободно движење на работниците специјалисти внатре во Заедницата (чл. 2 Г), кои имаат за цел воспоставување на единствени стандарди за заштита на здравјето и безбедноста на работниците и граѓаните воопшто од опсност на радијација (чл. 2 Б од Договорот), како и воспоставување на ефикасен надзорен механизам заради имплементирање на комунитарните стандарди.

2.1.3 Договор за основање на Европската економска заедница (ЕЕЗ)

Договорот за основање на ЕЕЗ содржи повеќе одредби кои се важни за комунитарното европско трудово право. Договорот на почетокот ги прокламира основните цели, меѓу кои се висок стапка на вработеност и социјална заштита, еднаквост меѓу мажите и жените (чл. 2), како и начелата: слободно движење на лицата, односно работниците (чл. 3), политика во социјалната сфера која го опфаќа и Европскиот социјален фонд (чл. 3 ст 1); начелото на еднакво плаќање на мажите и жените за работа со еднаква вредност (чл. 119, нов чл. 141).

3. Договори кои се интегрирани во основачките договори

3.1 Единствениот европски акт

Овој акт е донесен во 1986 година а стапи во сила во 1987 година, со цел да зајакне улогата на Европскиот парламент за подобрување на процесот на одлучување во донесувањето на секундарното законодавство. Со овој акт е предвидено заштита на работниците на работните места и зајакнување на економската и социјалната кохезија. За зајакнување на економската и социјалната кохезија на Заедницата, Единствениот европски акт содржи нови одредби со кои дојде до зајакнување на улогата на структурните фондови-Европскиот социјален фонд, Фондот за регионален развој, Фонд за земјоделски

развој и гаранции, во соработка со европската инвестициона банка (чл. 130A-130E).

3.2 Договор за Европската унија

Договорот за Европската унија е донесен во 1992, а стапи во сила во 1993 година, има посебно значење, бидејќи го воведува концептот на граѓанство на ЕУ. За комунитарното трудово право од големо значење е што со европските интеграциони процеси создава правен основ за вработување на државјани од трети земји.

3.3 Договор од Амстердам

Договорот од Амстердам е донесен во 1997 година, стапи во сила во 1999 година воведува одредени измени во Договорот за ЕУ и договорите за европските заедници, со цел поефикасно функционирање на Унијата.

Од особено значење за комунитарното трудово право е воведување на нов наслов посветен на вработувањето, што укажува на тоа дека целта на овој Договор е постигнување на "висока стапка на вработеност и социјална заштита" (Вукадинович, стр. 118). За постигнување на вакавата цел, Советот, во консултација со Европскиот парламент, го основаа Комитетот за вработување.

Со овој Договор, друго значајно дополнување на Договорот за ЕЗ е доградување на Социјална спогодба од Мاستрихт во поглавјето Договор за ЕЗ посветено на социјалната политика, образованието, стручното оспособување и младина (Наслов XI, поранешен наслов VIII на Договорот за ЕЗ).

3.4 Договор од Ница

Договорот од Ница од 2001 година е донесен поради потребата од завршување на процесот за подготвување на институциите на ЕУ за делување во проширената ЕУ и да ги продолжи преговорите за пристапување на нови држави членки (во 2004 година ЕУ е проширена со 10 нови држави членки).

Во поглед на Европското трудово право, Договорот содржи одредени измени во поглед на мерките и средствата за остварување на социјалната политика (образование, стручно усовршување и младина) од чл. 136 од Договорот, односно начинот на донесување на актите на секундарното европско законодавство и европските колективни договори за работа (чл. 137) во поглед на овластувањата на Економско социјалниот комитет (чл. 157, ст 3; 159, ст 3; 161, ст 3; 175, ст 2.). Во поглед на составот на Економско социјалниот комитет предвидено е зголемување на бројот на членовите но не повеќе од 350, по приемот на 10 нови членки, како и постапката на изборот и мандатот (чл. 166 и 167 ст 1 од Договорот).

Со овој Договор востановен е нов советодавен Комитет за социјално осигурување врз принципот на трипартизам.

3.5 Повелба на заедницата за основните права на работниците

Повелбата е донесена во 1989 година од страна на Европскиот парламент. Повелбата има Преамбула и нормативен текст. Во Преамбулата се прокламирани целите како што се: подобрување на условите за работа и живот, зајакнување на економска и социјална кохезија, развој на социјалниот дијалог и колективното договарање, особено на меѓугранско и секторско ниво и др. Повелбата имаше големо влијание врз Договорот од Мастрихт, односно Спогодбата за социјална политика (Blampain, Engels, str. 434).

Повелбата содржи дванаесет основни социјални права на работниците: слобода на движење, слободен избор на работа и професија, бесплатно користење на услугите на берзата на трудот, право на правична плата, право на одмор и отсуство, право на професионално оспособување, заштита на децата и младите, заштита на инвалидите и старите лица, еднаков третман на мажите и жените, право на соодветна социјална заштита.

Во поглед на колективните права на вработените, Повелбата ги содржи следните права: слобода на организирање и здружување, право на колективно преговарање, право на штрајк, право на информирање, консултирање и партиципација на работниците во одлучувањето на ниво на претпријатие и установа.

Имплементацијата на Повелбата е преостапено на државите членки, согласно националната пракса со закон или колективен договор.

3.6 Повелба за основните права во ЕУ

Повелбата за основните права во ЕУ е донесена во Ница во 2000 година од страна на претставниците на Европскиот парламент, Советот и Комисијата.

Повелбата содржи повеќе поглавја. Во Поголавјето I "Достоинство", предвидува забрана на принудната работа (чл. 5 ст 2), а во Поголавјето II "Слобода", се прокламира правото на работа и слобода на избор на професија (занимање) (чл. 15). Во Поголавјето III "Еднаквост", се прокламира начелото на недискриминација во работните односи во поглед на вработувањето и плаќањето на мажите и жените (чл. 21, 23). Во Поголавјето IV "Солидарност", Повелбата ги наведува следните основни социјални права:

а) индивидуални права на работниците: право на бесплатен пристап до службите за вработување (чл. 29); заштита во случај на незаконско отпуштање (чл. 30); право на фер и праведни услови за работа (чл. 31); забрана на детскиот

труд и заштита на младите на работа; заштита и урамнотежување на семејниот и професионалниот живот (чл. 33).

б). колективни права на работниците: право информирање и консултирање во трговското друштво (претпријатието) (чл. 27); право на колективно преговарање и колективна акција (штрајк) (чл. 28);

в) право на социјална помош и социјално осигурување (чл. 34) и право на здравствена заштита (чл. 35).

4. Секундарни извори

Најважни извори на секундарното законодавство се: правило, директива, одлука, мислење, препораки, резолуција, декларација, акциони планови, бела-зелена книга.

Правилото (eng. Regulation) е извор на секундарното законодавство, кое има општа важност, примена, односно во целина е обврзувачки акт, со директна применливост во секоја држава-членка (чл. 189 од Договорот). Директна применливост значи правилото да се применува и без потреба државата –членка донесе измени и дополнување на своето национално законодавство. Донесувањето на Правилото е во надлежност на Советот на министри. При донесувањето на правила во областа на комунитарното трудово право редовно се бара мислење или согласност од Европскиот парламент, како и мислење од Економско-социјалниот комитет на ЕУ (Vukadinovic, стр. 67-68). Правилото се објавува во Службен лист на европската заедница и стапува во сила 20 дена по неговото објавување, освен ако не е на друг начин утврдено со правилото.

Директива или упатство (eng. Directive) е главно средство за хармонизација (апроксимација) на трудово-правните системи на државите членки. Директивата има правно обврзувачки карактер, но за разлика од правилата нема директно дејство. Имплементацијата на директивата, односно хармонизацијата се постигнува било со донесување на измени и дополнување на законите, уредбите и другите подзаконски акти (одлука). Директивата се објавува во "Службен лист на европската заедница". Директивата ја донесува Советот на министри надлежен за работите од областа на трудот, на предлог на Комисијата, а по претходно барање на мислење на Европскиот парламент и Европско-социјалниот комитет. Директивата се донесува едногласно, а од усвојувањето на Единствениот европски акт од 1986 година и со квалификувано мнозинство (чл. 118А од Договорот), зависно од предметот на регулирање.

Одлука (eng. Decision) има пошироко и потесно значење. Во пошироко значење, одлуката ги вклучува сите три правно обврзувачки инструменти:

правила, директиви и одлуки. Во потесна смисла терминот одлука се однесува само на правнообврзувачки акт на комунитарното (дериватно) право кој е во целост задолжителен за адресатите на одлуката-лицата кои се наведуваат во самата одлука. Како адресат на одлуката може да се јави физичко (работникот) и правно лице (синдикатот, здружението на работодавачи. Одлуката произведува правно дејство откако ќе биде доставено до адресатот, кон се наведува во самата одлука. Одлуките ги донесува Советот или Комисијата, а може да биде објавена во "Службен лист на европската заедница".

Мислењето (eng. Opinion) нема правно обврзувачки карактер. Мислење можат да донесат Комисијата, Парламентот, Економско-социјалниот комитет, Судот на правдата на Европската заедница. Мислењето на Економско-социјалниот комитет може да биде од значење за колективното трудово право.

Препораката (eng. Recommendation), со мислењето, се најслаби инструменти на комунитарното право, бидејќи нема правно обврзувачко дејство. Советот донесува препораки со кои државите членки се повикуваат на одредена акција во сферата на трудовото право и правото на социјалната сигурност. Значењето на препораките се во тоа што националните судови имаат обврска да ги земат во предвид при толкувањето на одредбите на националното законодавство.⁴ Препораки донесуваат може да донесе Советот, Европскиот парламент, социјалните партнери.

Резолуцијата (eng. Resolution), исто така, претставува правно необврзувачки инструмент на комунитарното право. Можат да ја донесат Европскиот парламент, Европскиот совет и Економско-социјалниот комитет во социјалниот домен

Декларацијата, исто како и резолуцијата, е правно необврзувачки акт на комунитарните органи кои укажуваат на значењето на одредени прашања за европските интеграциони процеси, или во одредени сегменти на заедничката политика

Акционите планови ги донесуваат Советот и Комисијата по сопствена иницијатива заради остварување на општите цели утврдени со Договорот. Немаат правно обврзувачки карактер, односно се јавуваат како општи насоки (Borchardt, K-D., 2000, The ABC of Community Law, Brussels. opsiren cit. pp. 71). Советот донесе неколку Акциони планови од кои позначајни се: Акциониот план за заштита на здравјето и безбедноста на работата во 1978 и 1984 година.

⁴ Pennings, F., (2001), Introduction to European Social Security Law, Kluwer;

Исто така, Комисијата донесе Акционен план за имплементација на Повелбата на заедницата за основните права на работниците во 1989 година.

Бела книга-зелена книга спаѓаат во редот на т.н. политички документи и имаат советодавни консултативни документи на Комисијата. Книгите одиграле важна улога во развојот на интеграционите процеси.

Со донесувањето на т.н. бели книги, Комисијата утврдува низа мерки кои во определен рок треба да ги донесат и спороведат органите на Заедницата и државите членки.

Со донесувањето на т.н. зелена книга, Комисијата, пред да ги упати своите предлози за законско регулирање на одредени прашања, го согледува расположението, реакциите на другите институции и актери на кои се однесуваат.

Белите и зелените книги треба да се гледаат во контекст на методи на делување на Комисијата преку: изработка на студии, давање на мислење, препораки и сл.

III. ЕВРОПСКО НЕКОМУНИТАРНО ТРУДОВО ПРАВО

1. Поимовно одредување

Под европско некомунитарно трудово право се подразбира трудово право кое е создадено во рамките на Советот на Европа. Изворите на некомунитарното трудово право се содржани во Европската конвенција за заштита на правата на човекот, Европската социјална повелба (1961), односно Ревидираната европска социјална повелба (1996), Европскиот кодекс за социјално осигурување (1977), Европската конвенција за правниот статус на работниците мигранти (1977).

Како општа карактеристика на некомунитарното трудово право влегува непосредното или посредното давање на судска заштита на социјалните права содржани во изворите на некомунитарното трудово право. Европската судска заштита на социјалните права предвидено е само во поглед на социјалните права содржани во Европската конвенција за правата на човекот-чл. 4 забрана на принудната работа; чл. 11 слобода на (синдикално) здружување. Во поглед на судска заштита на социјалните права содржани во Ревидираната европска социјална повелба, треба да се истакне дека таа е обезбедена пред националните (работни) судови, во поглед на социјалните права која државата членка ги одбрала при ратификацијата на Европската социјална повелба.

2. Извори на некомунитарното европско трудово право

Основни извори на европското некомунитарно право се следните акти на Советот на Европа: Европската конвенција за заштита на правата на човекот, донесена во 1950 и Европската социјална повелба (1961).

Европската конвенција за заштита на правата на човекот содржи само две одредби за основните социјални права-чл. 4. забрана на принудната работа и чл. 11 ст. 1 за слобода на здружување, вклучувајќи ја и слободата на синдикално здружување и организирање. Конвенцијата предвидува и можност на ограничување на ова право – *ratione materiae*, бидејќи за остварувањев на ова право нема да се поставуваат никакви ограничувања освен оние кои се пропишани со закон а се однесуваат на националната безбедност или јавната безбедност, заради спречување на на нереди или криминал, заштита на здравјето или моралот, или заради заштита на правата и слободите на другите (чл. 11 ст. 2).

Од особено значење и за останатите социјални права е начелото на недискриминација во поглед на уживање на правата гарантирани со Европската конвенција, што подразбира дека ниту еден закон, вклучувајќи го и трудовото и социјалното законодавство не смее да биде дискриминаторски.

Европската социјална повелба содржи широка лепеза на начела и социјални права. Европската повелба од 1961 содржи 19, додека ревидираната Европска социјална повелба 31 социјално право. Европската социјална повелба остава одредена слобода на државите членки на Советот на Европа, со чинот на ратификација изберат начела и социјални права кои правно ќе ги обврзуваат. Социјалната повелба издвојува седум најважни, и ги обврзува државите членки кои ја ратификуваат да изберат најмалку пет од седумте начела, односно социјални права. Во овие седум начела, односно основни социјални права спаѓаат: право на работа (чл. 1), право на организирање (чл. 5), право на колективно преговарање (чл. 6), право на социјална сигурност (чл. 12), право на социјална и медицинска помош (чл. 13), право на работниците мигранти и нивните семејства на заштита и помош (чл. 19). Исто така, државата членка на Советот на Европа е должна да прифати 10 од 19 членови или 45 става во рамките на 19 членови на Европската социјална повелба.

Во поглед на Ревидираната европска социјална повелба, државите членки кои сакаат да ја ратификуваат должни се да изберат 16 од 31 социјално право, со то што меѓу тие 16 неопходно е да бидат прифатени најмалку шест од девет начела кои се прогласени како основни. Во редот на овие девет основни (главни) начела, покрај шесте кои се преземени од Европската социјална повелба, додадени се уште три основни социјални права: право на децата и

младина на заштита (чл. 7), право на семејството на социјална, правна и економска заштита (чл. 16) и право на еднакви шанси и постапување во сферата на вработувањето и занимањето без дискриминација по основ на полово припадност (чл. 20). Притоа, Европската социјална повелба му забранува на работодавачот да даде отказ на договорот за вработување на вработената-жена за време на породилно отсуство (чл. 8 ст. 2), освен ако за време на породилното отсуство не и истекол рокот на важење на договорот за вработување или ако отказот се изрече како дисциплинска мерка за потешка повреда на работните обврски.

Ревидираната европска социјална повелба содржи нови социјални права: право на заштита во случај на престанок на работниот однос; право на заштита на побарувањата на вработените во случај на инсолвентност на работодавачот; право на достоинство на работното место; право на информирање и консултирање во случај на колективно отпуштање на работници; право на работничките претставници на олеснување на работата и на посебна заштита по основ на обавување (синдикални) активности; како и право на стан и заштита од сиромаштво и исклученост од општеството.

Меѓусебниот однос на Европската социјална повелба и Ревидираната европска социјална повелба, во случај на судир помеѓу овие два меѓународни договори (акти), се решава според правилата на Виенската конвенција за договорните права од 1968 година (чл. 30), која содржи правило за примена на подоцна донесениот договор за иста материја. Ова подразбира дека Европската социјална повелба останува на сила, со тоа што да е во конкуренција со Ревидираната европска социјална повелба

IV. ЗАШТИТА НА ПРАВАТА ВО ЕВРОПСКОТО НЕКОМУНИТАРНО ПРАВО

Заштита на правата утврдени со Европската конвенција за правата на човекот-Европски суд за човекови права

1. Забрана на принудната работа и пракса на Европскиот суд за човекови права

Европската конвенција за заштита на правата на човекот ја забранува принудната работа (чл. 4 од Конвенцијата), но не го дефинира поимот "принудна работа". Поимот принудна работа е дефиниран во Конвенцијата на МОТ бр. 29 за забрана на принудната работа при што "изразот принудна работа или задолжителна работа означува секоја работа или услуга кое се бара од едно лице под притисок на било која казна и за кое тоа лице не се понудило

доброволно" (чл. 2 ст 1). Под принудна работа не се смета работа на лица кои се лишени од слобода на основа на правосилна судска пресуда, а осудата се состои во извршување на добротворна работа одреден број на часови. Исто така, не се смета за принудна работа на служење на воениот рок, односно служба која бара наместо одслужување на воените обврски во државите во кои се признава приговорот на совеста. Задолжителна работа може да се воведи и во случај на "криза или несреќа која е опасност за опстанок на заедницата,како граѓанска должност" (чл. 2 ст 1).

2. Слобода на здружување

Во европското некомунитарно право, слободата на здружување како основно право признато е со Европската конвенција за човековите права од 1950 година (чл. 11) и Европската социјална повелба од 1961 година (чл. 5), односно ревидираната од 1996 година (чл. 5), при што се разликуваат механизмите на заштита на оваа право. Имено, надлежноста на Европскиот суд за човекови права се однесува само на Европската конвенција за човекови права на човекот, додека механизмите на заштита на правата содржани во Европската социјална повелба подразбира посебна постапка со учество на Комитет на експерти, Подкомитет на владиниот социјален комитет на Советот на Европа и дополнително воведениот систем на колективни жалби, кои ги разгледува Комитет на независни експерти, согласно Додатниот протокол на Европската социјална повелба од 1995 година.

Европската конвенција за правата на човекот предвидува дека "секој има право на слобода на мирно собирање и слобода на здружување со другите, вклучувајќи и право да основаат синдикати и да се зачленуваат во него заради заштита на своите интереси" (чл. 11 ст 1). Конвенцијата предвидува можност за ограничување на ова право доколку е пропишано со закон и е во интерес на остварување на националната безбедност, заради спречување на нереди и криминал, заштита на здравјето и моралот, или заради заштита на правата и слободите на другите (чл. 11 став 2) и со овој член не се спречува законското ограничување на остварување на ова право на припадниците на оружените сили, полиција и државната управа (чл. 11 став 2).

3. Механизми на контрола и заштита на социјалните права: заштита на правата утврдени во Европската социјална повелба

Постапката на контрола на примената на Европската социјална повелба, односно Ревидираната европска социјална повелба се заснова на испитување на извештаи и по правило постапка по основ на колективна жалба. Не е предвидена меѓународна судска заштита на оваа категорија на човекови права (социјални права), така да идејата за основање на Европски социјален суд (или

Европски суд за социјални права), како пандан на Европскиот суд за човекови права, засега се тешко остварливи.

Системот на контрола над примената на стандардите (нормите) содржани во Европската социјална повелба, која е инспириран од системот на редовна контрола на примената на меѓународните стандарди на трудот во рамките на МОТ, долго време се состоеше единствено од постапка на испитување на извештаи кои ги доставуваат државите членки. Имено, државите членки на Советот на Европа се должни да доставуваат извештаи до Советот на Европа, кои исто така ги доставуваат до репрезентативните национални организации на синдикатот и работодавачите. Репрезентативните социјални партнери можат да бараат нивните коментари во однос на владиниот извештај, односно да се приложи кон владиниот извештај.

3.1 Постапка за испитување на националните извештаи

Постапката на испитување на извештаите се одвива со учество на Комитетот на независни експерти, Комитетот на владините претставници (експерти), Парламентарното собрание на Советот на Европа, како и учество на Комитетот на министри. Основна слабост на оваа постапка е во тоа што во примената на Европската социјална повелба отсутствуваат репрезентативните социјални партнери (организации на работниците-синдикатите и работодавачите на национално и на европско ниво). Овој недостаток се настојува да се ублажи со воведување на системот на колективни жалби со донесување на Дополнителниот протокол од 1995 година со кој се дава соодветно место на репрезентативните социјални партнери во постапката на заштита на правата содржани во Повелбата (Lubarda, str. 71).

3.2 Комитет на независни експерти (Европски комитет за социјални права)

Состав и начин на именување: Комитетот на независни експерти во почетокот имаше седум членови, а денес тој брои 13 члена кои ги именува Комитетот на министри на Советот на Европа, од листата на кандидати која се составува на предлог на државите членки (договорните страни). Бројот е зголемен поради пристапување на нови членки на ЕУ. Мандатот трае шест години, со можност за продолжување на уште еден мандат. Членовите на Комитетот се независни од државите членки од која доаѓаат

Овластување: Комитетот на независни експерти испитува дали државите членки кои ја ратификувале Повелбата ги исполнуваат своите преземени обврски, според флексибилните клаузули, кои даваат извесна слобода во изборот на одредби кои можат да бидат прфатени. Со други зборови, Комитетот утврдува дали националното законодавство и пракса на државите договорнички (членки) се во согласност со Ревидираната европска социјална

повелба. Комитетот ги прегледува, односно испитува националните извештаи и доставените коментари на националните извештаи кои може да ги дадат репрезентативните синдикати и организации на работодавачи. Во работата на Комитетот учествува и претставник на MOT, без право на глас.

Комитетот на независни експерти има обврска да го достави својот извештај до Комитетот на владините експерти и Парламентарното собрание на Советот на Европа. Најголем проблем во функционирањето на овој контролен механизам е во тоа што Комитетот на владините претставници често не ги прифаќаат (отфрлаат) заклучоците на Комитетот на независните експерти (Lubarda, B., str. 71).

3.3 Комитет на владините претставници

Состав и именување: Комитетот на владините претставници се состои исклучиво од претставници на владите на државите членки. Меѓународните репрезентативни организации на работодавачите и синдикатите немаат свои претставници, но се повикуваат да учествуваат во работата на Комитетот на владините претставници со консултативни овластувања. Од репрезентативните синдикати од Европа кои имаат делегирано свои претставници (набљудувачи) во Комитетот се: Европската унија на конфедерација на индустријата и работодавачи на Европа-UNICE) и Европската конфедерација на синдикати (ETUC).

Овластување: Комитетот на владините претставници е овластен да го доставува својот извештај до Комитетот на министри, за да Комитетот на министри може да донесе своја препорака. Препораките (заклучоците) содржат своевидни санкции кон државите членки кои не ги исполнуваат обврските кои произлегуваат од ратификуваната Повелба и најважните мерки кои државата треба да ги преземе со цел почитување на Повелбата.

3.4 Парламентарно собрание

Извештаите и заклучоците на Комитетот на експерти се доставува и до Парламентарното собрание. Мислењето на Парламентарното собрание правно не ги обврзува Комитетот на министри. Овој орган настојува да ги надмине несогласиците помеѓу Комитетот на експерти и Комитетот на владините претставници, барајќи од Комитетот на министри да ги прифати соодветните препораки на експертите кои би биле доставени до државите кои не ги исполнуваат своите обврски од повелбата.

3.5 Комитет на министри

Комитетот на министри е составен од претставници на сите држави членки на Советот на Европа, вклучувајќи ги и претставниците на државите кои

не ја ратификувале Европската социјална повелбата. Овластен е врз основа на извештајот на Комитетот на владините претставници и мислење на Парламентарното собрание, да ги донесе неопходните препораки кои би биле упатени до државите членки кои не ги исполнуваат во целост своите обврски преземени од Повелбата.

4. Постапка по основ на колективна жалба

Една од основните цели на системот на колективни жалби е да зајакне улогата на социјалните партнери-работодавачите и синдикатите, како и учество на НВО, во постапката за заштита на правата утврдени со Европската социјална повелба. Жалбата содржи податоци за подносителот на жалбата (назив и адреса), со доказ дека подносителот на жалбата е овластен да ја претставуваат организацијата во чие име ја поднесува жалбата, означување на државата против која држава се поднесува жалбата, со потенцијарање на одредбите од Повелбата кои се повредени. Со жалбата подносителот поднесува и соодветна документација и аргументи за тоа дека државата не обезбедила задоволувачка примена на одредбите на Повелбата.

Жалбата се доставува на посебен формулар во пишана форма, на англиски и француски јазик кои се службени јазици на Советот на Европа, до Генералниот секретар, кој го потврдува нејзиниот прием, ја известува државата договорничка (членка) против која е поднесена жалбата, и ја проследува жалбата до Комитетот на независни експерти, односно Европскиот комитет за социјални права (чл. 5). На барање на Комитетот на независни експерти, од подносителот на жалбата или државата договорничка може да бара доставување на писмени известувања и разјаснувања (на пр. за тоа дали подносителот на жалбата има својство на репрезентативност во национални рамки) од значење за допуштеност (прифатливост) на жалбата (чл. 6).

Доколку Комитетот на независни експерти утврди дека се исполнети условите за допуштеност на жалбата, за тоа, со посредство на Генералниот секретар, ја известува државата договорничка (членка) и подносителот на жалбата, оставајќи им рок во кој можат да ги достават своите писмени известувања и разјаснувања, односно коментари. Комитетот на независни експерти, врз основа на пристигнатите објаснувања, информации или примедби кои благовремено ги поднеле странките.

Комитетот на независни експерти донесува одлука за мериторноста на жалбата, односно составува извештај со заклучоци за тоа дали државата договорничка на задоволувачки начин ги применува одредбите на Повелбата на која се однесува жалбата, односно дали ја прекршила својата обврска од Повелбата (чл. 8 ст. 1). Комитетот на експерти својот извештај го доставува до

Комитетот на министри, а копија од извештајот доставува и на државата договорничка за прашањето и подносителот на жалбата. Освен тоа, извештајот се доставува и до Парламентарното собрание и се објавува во исто време со Резолуцијата на Комитетот на министри.

Комитетот на министри ја усвојува резолуцијата со мнозинство на гласови, а доколку извештајот на Комитетот на независни експерти содржи став за незадоволувачка примена на одредбите на Повелбата, Комитетот на министри може со 2/3 мнозинство да ја усвои препораката, која се доставува до државата договорничка. Државата членка на која е доставена препораката должна е да во својот нареден извештај даде известување за преземените мерки со цел реализација на препораките на Комитетот на министри (чл. 10).

5. Заштита на слободата на здружување

Како што е познато Европската социјална повелба го гарантира правото на организирање и здружување на работниците и работодавачите. Заштитата на правата, вклучувајќи ги го и правото здружување (организирање) на работниците и работодавачите (чл. 5 од Повелбата), се заснова на две основни постапки: постапка на испитување на извештаите и постапка по колективни жалби.

Како што е познато Европската социјална повелба го гарантира правото на организирање и здружување на работниците и работодавачите. Заштитата на правата, вклучувајќи ги го и правото здружување (организирање) на работниците и работодавачите (чл. 5 од Повелбата), се заснова на две основни постапки: постапка на испитување на извештаите и постапка по колективни жалби.

6. Заштита на правата на вработените од Европската социјална повелба пред националните судови

Заштитата на социјалните права е можна пред националните судови доколку се исполнети следните услови: 1) со извршената ратификација да е опфатена обврската на државата во поглед на индивидуалното (колективното) право на работникот кое смета дека му е повредено и 2) судската заштита на социјалното право се остварува врз основа на националното законодавство.

Во земјите договорнички, во кои е прифатен концептот на монизам, со чинот на ратификација и објавување на Повелбата, националниот суд може да се повика на одредбите на ратификуваната Повелба како дел на внатрешното (националното) законодавство. Доколку е прифатен концептот на дуализам, што е традиционално присутно во скандинавските држави (Шведска, Финска, Данска), судската заштита која би ја побарал поединец (работник), претпоставува имплементација на обврските од Повелбата со донесување на

закон или измени на законот (Lubarda, B., 77). Во поглед на државите членки на ЕУ, комунитарното право е засновано на монистичкиот концепт за односот на комунитарното и националното право.

V. ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА И ТРУДОВОТО ПРАВО

1. Поим и дефиниција на глобализацијата

Глобализација (globalisation) е поим кој се користи за да ги опише промените во општествата и светската економија како резултат на драматично зголемената трговија и културна размена. Потекнува од англискиот збор "globe", кој влече корени од латинскиот збор globus, што првенствено означува топчест приказ на планетата Земја. Глобалното е само друг начин на да се опишат меѓуграничните односи помеѓу државите, а "глобализацијата" означува пораст меѓународната размена и на меѓусебната зависност.

За глобализацијата постојат голем број на дефиниции. Една од нив е таа која се однесува на либерализацијата во сферата на економијата, која треба да биде отворена и светска економија. Друга дефиниција ја третира глобализацијата како позападување (westoxification) или како модернизација, особено во американизирана форма. Следен пристап во дефинирањето на глобализацијата е респатилизација- (повторно определување на просторот). Во таа насока, Дејвид Хелд и Ентони Мек-Гру ја дефинираат глобализацијата како процес кој ја содржи трансформацијата во просторното организирање на општествените односи и трансакции (Held, 1999:16). Трудовото право на глобализацијата е трудово право без држава (Hargy W. Arthurs, 1996:46).

Помеѓу 1910 и 1950, по серија на политички и економски проблеми и колапси значењето и интензитетот на трговската размена беа сведени на минимум. Во поствоениот период на Втората светска војна, светската економија зајакна и драматично се зголеми, и сето тоа со помош на меѓународни економски институции и програми. Во периодот на 70-тите години ефектите на оваа размена станаа се повеќе видливи, односно се забележуваа и позитивните и негативните страни. Со оглед на тоа што зборот има и техничко и политичко значење, различни групи имаат различни погледи кон историјата на глобализацијата. Во најчеста употреба, како во економијата така и во политичката економија е историјата на растечка трговија помеѓу нациите втемелена врз основните институции кои им дозволуваат на индивидуите и на компаниите во различни држави да разменуваат стоки со минимални пречки.

Крајот на XIX и XX век донесуваат проширување на влијанието на глобализацијата и на полето на правниот систем. Во 1919 година воспоставена е Меѓународна организација на трудот, која усвои голем број на Конвенции и

препораки. Во 1945 година се формира ООН, а во тие рамки МОТ станува нејзина специјализирана организација, која, до денешен ден усвои 189 Конвенции и 199 Препораки од областа на трудот. Основната мисија на МОТ е: "Нема мир без социјална правда".

ООН усвои голем број на правни инструменти со кои се уредуваат основните слободи и права, меѓу кои и од областа на трудот. Во 1948 година, Генералното собрание ја донесува Универзалната декларација за правата на човекот, а во 1966 е донесен и Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права.

Глобализацијата има важни реперкусии врз здравјето, сиромаштијата, вработувањето, работните услови и сл. Современата глобализација создаде глобална подвижност на капиталот, но и глобална подвижност на работната сила. Работниот однос стана флексибилен, односно зависи од условите на пазарот (Шолте, 2008:361-365). Исто така, глобализацијата имаше влијание и врз општественото раслојување и создавањето на класни нееднакости (Шолте, Ј.А., 2008, стр. 384-390), но и опаѓање на моќта на синдикатите (Шолте, 2008:389).

Една од позначајните придобивки на глобализацијата е слободното движење на капиталот и работната сила. Со Договорот од Рим чл. 39 (1) работниците имаат право слободно да се движат, а во чл. 39 (3) се додава дека во правото за слободно движење се вклучени: прифаќање на понуденото вработување, слободно движење на територијата на една земја-членка за вработување, да се престојува на територијата на една земја-членка заради вработување и да се продолжи престојот во една земја-членка откако вработувањето ќе заврши (Барнард, К., 2010:178).

ЗАКЛУЧОК

Глобализацијата е современ општествен светски процес кој има силно влијание врз процесите во економијата и трудот. Таа е синоним за неолиберализам и дерегулација на пазарот. Денес, Европското и меѓународното трудово право се под силно влијание на глобализацијата. Развојот и промените на меѓународното и европското трудово право во голема мера се детерминирани од глобалните економски и политички движења и процеси. Сите промени коишто се случуваат во светски рамки произлегуваат од потребите на капиталот да се оплоди во форма на профит. Неговото оплодување бара поголем пазар и поширок економски простор, каде правата на работниците се во втор план, на сметка на профитот. Регионалната и меѓународната интеграција на трудот донесе меѓународно регулирање на односите во сферата на трудот и воспоставување на меѓународни и регионални организации и институции (ООН, ЕУ, НАФТА, Меркосур и др.).

Глобализацијата, освен слободно движење на капиталот, предизвика и потреба од слободно движење на работниците во земјите-членки на ЕУ. Ова наложи и правно регулирање на правото на слободата на движење на работниците. Трудовото право

МОТ е најважната меѓународна организација за заштита и унапредување на правата на работниците. Таа донесува конвенции и препораки, кои, државите членки ги ратификуваат и имплементираат во своето национално законодавство. Во Преамбулата на уставот на МОТ се нагласува дека "неправдата на работното место го загрозува светскиот мир и хармонија".

Европската унија и Советот на Европа, како регионални организации донесоа голем број на правни инструменти со кои се уредуваат економско-социјалните права на работниците. Освен основачките договори на ЕУ⁵, важен регулаторен механизам за регулирање и доуредување на правата од работен однос се и дериватните извори на правото-секундарното законодавство. Како најзначни секундарни извори на европското трудово право се: Правилата, Директивите и Одлуките кои се задолжителни, додека Мислењето, Препораката, Резолуцијата, Декларацијата, Белата, односно зелената книга се акти на ЕУ кои немаат правно обврзувачко дејство.

Директивата или упатството е главно средство за хармонизација (апроксимација) на трудово-правните системи на државите членки, односно има правно обврзувачко дејство.

Социјалните права кои се гарантираат со актите на ООН се имплементирани во речиси сите акти на ЕУ и Советот на Европа. Националните трудови законодавства на државите членки се хармонизирани со наведените регионални организации (ЕУ и Совет на Европа).

Република Македонија во својата легислатива најголем дел од одредбите кои се однесуваат на правата од работен однос ги има имплементирани во своето национално законодавство преку транспонирање на голем број на Директиви и Регулации на ЕУ.

⁵ Најважен извор на комунитарното трудово право се основачките договори со кои се основани Европската заедница, со својство на правно лице: во 1951 година Европската заедница за јаглен и челик-тн. Париски договор, кој стапи во сила во 1952 година, потоа Европската економска заедница (ЕЕЗ) во 1957 (Римски договор), Договорот од Мастрихт (1992); Договорот од Амстердам (1997); Договорот од Ница (2000), Договорот од Лисабон (2004) итн.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Барнард, К., (2010), Правото за вработување на ЕЗ, Академски печат, Скопје;
Borchardt, K-D., (2000), The ABC of Community Law, Brussels; Blanpain, R.,
Engels, Ch, (1998), European Labour Law, Kluwer;
Burrows, D., (1987), Free Movement in European Community Law, Oxford;
Jacque, J.P., (2003), Droit institutionnel de l Union europeenne, Dalloz, Paris;
Вотсон, Ф., (2009), Социјално право и Закон за работните односи на ЕУ-
Политика и практика во проширена Европа, Просветно дело, Скопје;
Вукадинович, Р. (2001), Право Европске уније, Београд;
Директива 68/360 за правата при влез и престој;
Директива 2004/38 за граѓанските права;
Европска конвенција за прават на човекот, Совет на Европа, 1950;
Европска социјална повелба, Совет на Европа, 1961;
Конвенцијата на МОТ бр. 29 за забрана на принудната работа;
Lorandic, D. (2003), Osnivacki ugovori Evropske uniје, Beograd;
Ревидираната европска социјална повелба, Совет на Европа, 1996;
Регулатива 1612/68 за слободно движење на работниците;
Регулативата 1251/70 за правата на престојување;
Rodiere, P., (1998), Droit social de l Union europeenne, Paris;
В. Teyssie (2001), Droit europeenne du travail, Paris;
Европскиот кодекс за социјално осигурување, Совет на Европа, 1977;
Европската конвенција за правниот статус на работниците
мигранти, Совет на Европа, 1977;
Крејг, Џон&Линк, Мајкл (2009), Глобализацијата и иднината на трудовото
право, Академски печат, Скопје;
Lubarda, Б., (2004), Evropsko radno pravo, CID, Podgorica,
Lubarada, В., (1997), Leksikon industriski odnosi, Radnicka stampa, Beograd
Pennings, F., (2001), Introduction to European Social Security Law, Kluwer;
Универзална декларација за правата на човекот, Совет на Европа, 1950;
Held, D., (1999), Global Transformations: Politics, Economics and Culture.
Cambridge: Polity.
Шолте, Ј.А., (2008), Глобализација-критички вовед, Академски печат, Скопје;